

‘महासीर मासे’ मासे वाचवण्यासाठी ‘टाटा पॉवर’चे प्रयत्न!

मुंबई (प्रतिनिधी) : जलप्रदूषणामुळे ‘महासीर’ ही माशांची दुर्मीळ जात जवळपास नेस्तनाबूत होत आहे. पुण्यातील मुळा-मुठा नद्यांच्या पात्रात आढळणारे हे मासे जलप्रदूषणामुळे दिसेनासे होत असून; या माशांच्या बचावासाठी जोरदार प्रयत्न सुरू आहेत. जलस्रोतांमधून या माशांचे लुप्त होणे ही जलस्रोत मोठ्या प्रमाणात प्रदूषित झाल्याची घंटा आहे.

याकरता लोणावळा येथील वळवण धरणात या माशांची पैदास करण्यात येत असून; तेथून राज्यात व राज्याबाहेरील जलाशय व नद्यांत हे मासे सोडण्यात येणार आहेत.

महासीर हे मासे गोड्या पाण्यातील वाघ म्हणून ओळखले जातात. राज्यातील गोड्या पाण्याचे स्रोत प्रदूषित होत असल्याने त्यांचा या माशांच्या प्रजननावर परिणाम झाला आहे. हा मासा

नऊ फूट लांबीपर्यंत वाढत असल्याने त्याची जगातील २० मोठ्या माशांत गणना होते; मात्र त्यांची संख्या रोडावल्याने त्यांची धोकादायक म्हणून नोंद करण्यात आली आहे. त्यामुळे या माशांचे संवर्धन करण्याचा निर्णय ‘टाटा पॉवर’ने घेतला आहे. यासाठी महाराष्ट्र सरकारच्या

लोणावळा येथील वळवण धरणात माशांची पैदास

सहकार्याने लोणावळा येथे १९७५ पासून त्यांचे संवर्धन करण्यास सुरुवात केली आहे. येथे या

माशांचे एक मोठे प्रजनन केंद्र तयार करण्यात आले आहे.

पाच एकराच्या जागेत प्रजननासाठी छोटे-मोठे तलाव तयार करण्यात आले आहेत. या प्रजनन केंद्रांत जवळपास ५ ते १० लाख महासीर माशांची पैदास दरवर्षी करण्यात येते. या माशांचे ज्या सरकारी संस्थांना संवर्धन करायचे आहे; त्यांना जन्मलेले महासीर मासे सुपूर्द करण्यात येतात.

महासीरच्या निमित्ताने...

सातारा, पुण्यातल्या जुन्या जाणत्या मत्स्यप्रेमींना 'महासीर' हा मासा माहित असेल. पण वाढत्या शहरीकरणामुळे नद्या, नाले दूषित होत असल्याने मुळा-मुठा नद्यांच्या पात्रात सापडणारा हा मासा गेल्या काही वर्षांपासून लुप्त होत आहे. या माशांच्या प्रजातीचे संवर्धन करण्यासाठी 'टाटा पॉवर'ने

लोणावळा येथे राज्य सरकारच्या सहकार्याने त्याचे संवर्धन करायला घेतले आहे. त्यामुळे ही माशाची प्रजाती आता पुन्हा आपल्याला पाहावयास मिळत आहे. असे प्रयत्न राज्यातील विविध तलावांत, नद्यांत मिळणाऱ्या पण लुप्त होणाऱ्या माशांसाठी करणे आवश्यक आहे.

मासा हा जलचर प्राणी. निसर्गाच्या साखळीत जे जीवाणू, प्राणी, कीटक महत्त्वाची भूमिका निभावत असतात. त्यात माशांचा समावेश करावा लागतो. माशांमधून मोठ्या प्रमाणात

प्रथिने मिळत असल्याने अनेक जण माशांचे सेवनही करतात. काही जण मासे खात नाहीत. पण शोभेवंत मासे घरातील टँकमध्ये छंद म्हणून पाळतात. वाढते शहरीकरण आणि जलप्रदूषण यामुळे देशभरातील विविध नद्या, तलाव व समुद्रातील मासे लुप्त होत आहेत. ही चिंतेची बाब आहे.

त्यामुळे त्या त्या प्राधिकरणांनी आपल्याकडच्या नदी, तलावांतील मासे तसेच अन्य जलपर्णीचे, वनस्पतींचे संवर्धन करण्यासाठी पुढाकार घेणे आवश्यक आहे. मासे हे पाणी शुद्धीकरणात महत्त्वाची भूमिका निभावतात. तसेच माशांपासून विविध प्रकारचे तेलही बनवण्यात येते. हैदराबादमध्ये दम्याच्या उपचारासाठी जिवंत मासा तोंडात टाकण्यात येतो. त्यातून दमा बरा होतो, असा दावा करण्यात येतो.

भारतात गोड्या पाण्यात व समुद्रात मिळणाऱ्या माशांना मोठ्या प्रमाणात मागणी आहे. पण खाण्यासाठी या माशांचा वापर करताना जलप्रदूषणासून त्यांचे रक्षण तसेच त्यांच्या संवर्धनासाठी प्रयत्नही होणे आवश्यक आहे. त्यामुळेच हल्ली अनेक चविष्ट मासे समुद्रात तसेच नद्यांमध्ये मिळणे दुरापास्त झाले आहे. पारंपरिक मासेमारीही मागे पडत पर्सिसनच्या माध्यमातून मासेमारी करण्यात येत असल्याने

अव्वाच्या सवा मासे पाण्यातून बाहेर काढण्यात येतात. त्यात त्यांच्या विणीच्या काळातही अशाप्रकारची मासेमारी सुरू असल्याने या माशांच्या प्रजाती लुप्त होत आहेत. महासीरच्या निमित्ताने याचा बोध सगळ्यांनीच घ्यायला हवा.